

Imprimat legal.

IN ACEST NUMĂR : *Presa ardeleană cere regim de protecție!* de Sebastian Bornemisa; *Arătarea cea din aburi* de I. Agârbiceanu; *Inotătorul*, poezie de Teodor Murășanu; *Inchin-paharul*, poezie de G. Vlădescu Albești; *Vizită* de Mihail Straje; *Iarnă*, poezie de I. Gr. Marin Slujeru; *Opera poetică a lui Lucian Blaga* de Ion Breazu; *Dări de seamă:* Teofil Bugnariu despre Vadul hoților a lui Vasile Savel; *Cronica dramatică:* Teofil Bugnariu despre *Madame Sans-Gêne*; *Flori de-o zi:* Premiile S. S. R.; *Sărbătorirea dlui Al. Lepedatu*, *Chestiunea shakespaeriană*, *Evoluția artelor*, etc., etc.

UN EXEMPLAR 6 LEI

COSINZEANA

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMĂNALĂ

DIRECTOR: * * ABONAMENTUL: * * BIROUL:
SEBASTIAN BORNEMISA * 300 LEI ÎN ȚARĂ — 600 ÎN STREINĂTATE * PIAȚA CUZA VODA 16

PRESA ARDELEANĂ CERE REGIM DE PROTECȚIE!

de SEBASTIAN BORNEMISA

In zilele noastre de uriașe frământări economice și sociale, când la fiecare pas se aude plânsoarea ascuțită a tuturor acelor, care poartă pe umerii lor oboșiți povara unei interpretări industriale sau comerciale, — să ne fie pe-o clipă îngăduit și nouă, ca să vorbim de durerile mari ale presei românești din Ardeal și Banat. Din concertul acela macabru, în care tremură sute și sute de glasuri desnădăjduite, va prinde astfel poate cineva și strigătul nostru de durere și se va găsi poate un om, care să ne înțeleagă și mai ales să vadă, că presa românească a Ardealului și Banatului se sbate astăzi mai desnădăjduită de cât oricând în ghiarele unei boli, care nu iartă. Anemică și plâpândă, pe înfățișarea ei și-a pus parcă pecete ftizia, și vlăstarele crescute cu atâtea sacrificii morale și materiale din partea unor visători incorigibili, — se usucă văzând cu ochii, ca într-o bună zi să se stângă rând pe rând, aici unul, dincolo altul.

Este desigur și vina noastră, care ni-am luat pe umerii tănari sarcina ingrătă de-a ține trează conștiința unui neam printr-un scris stropit cu lacrimi și cu suferință, că am rămas ani de-arândul părăsiți și fără de cuvânt, — căci niciodată susținătorii de publicații românești nu ne-am unit glasurile, nu ne-am strigat suferințele și nu ne-am cerut dreptul la viață! În vremece toate breslele economice și-au creiat formidabile citadele de apărare, noi am rămas streini de spiritul vremii și ne-am dovedit breasla cea mai firavă și mai puțin capabilă de viață. Prin coloanele noastre, pe care le imprimăm cu atâta jertfă supraomenească săptămână de săptămână, am strigat durerile tuturor, am pledat

cauza fiecăruia, numai pe-a noastră am uitat-o, numai pe-a noastră am neglijat-o săptămână de săptămână, an de an, ca și cum noi nu am fi avut nici nevoi, nici dureri, nici ponosuri.

Ei bine, iam ardet Ucalegon! Cușitul ne-a ajuns la os și dacă printr'o eroică hotărâre presa românească din Ardeal și Banat nu și strânge nici acum rândurile și nu și strigă durerea, — apoi savârșește o îndoită vină: și față de ființa sa și față de rostul ei de o netăgăduită valoare și socială și națională!

Nu vorbim de calitatea aceasta a ei din urmă. O cunoaște fiecare om, fiecare factor politic. Incepând dela umiliul cărturar de pe sate și până la ministru, fiecare a discutat la noi problema presei românești, fiecare a avut cuvinte de reală pătrundere pentru situația ei mai mult decât critica, dar nimeni în cuprinsul acestei țări dintre aceia, care ar fi putut ca s'o facă, nu i-a întins acestei prese nici măcar un deget de sprijin și nu i-a dat măcar un semn de reală ajutorare. Toată lumea a rămas în marginele unei fade compătimiri și a unei promisiuni, care n'a trecut niciodată pragul realizării. Ici-coalea s'a aruncat câte-o fărâcă Sindicatului ziaristilor, dar la presă însăși nu s'a gândit nimeni și nimeni n'a văzut-ol! În schimb pe cine n'a slujit ea, cui nu i-a făcut hatâruri, pe cine nu a apărat, pe cine nu a înălțat! A fost un adevărat stranj pontin de-o rară elasticitate, care a saltat la ranguri și la demnități pe toți cari s'au apropiat de ea cu un zâmbet de înțelegere a marilor probleme dela ordinea zilei, facilitând nu numai înălțarea, ci și înstărirea lor! Nu pomenim, de sigur aceste lucruri, cu niciun gând meschin. Nu cerem răsplată pentru servi-

ciile aduse indivizilor singuratici, dar pretindem, ca lumea să înțeleagă odată că sacrificiile noastre au și ele margini și că neamul acesta are interes vital, ca pe plaiurile Ardealului și ale Banatului să vieze o puternică presă românească și capabilă de eforturi. De-aceea cerem, să se treacă dela vorbe la fapte și acestei prese să i se creeze un regim de protecție, ca oricărei instituții de utilitate națională. Suntem în deplină conștiință, că nu cerem nicio absurditate, ei numai un drept real, care izvorește din ființa noastră de promotori și susținători ai marilor idealuri naționale de viață!

La ce să se rezume acest regim al presei ardelene, este o chestiune de amănunt, care nu mai interesează pe toată lumea. Organele de stat, și 'n primul rând eărnuirea centrală o poate, de sigur, aprecia oricând. Obligativitatea publicării anunțurilor oficiale în fiecare publicație locală, hârtie cu preț redus, scutire de porto, permise de liberă circulație și abonamente de sprijin pentru instituțiile de stat, sunt câteva din condițiile, care ar contribui într-o largă măsură la înflorirea acestei prese nenorocite, care n'a cunoscut până astăzi, decât jertfa.

Suntem, se spune, în preajma unei schimbări de regim. Pesa românească din Ardeal și Banat se adresează cu toate aceste și guvernului de azi, ca și celui de mâine, ca sa aibă pentru ea toată sollicitudinea și fără privire la caracterul și credințele ei politice, să-i creeze condiții noi de viață, dacă vrea, ca ea să poarte cu demnitatea și cu vigoare în acest colț de țară stindardul ideii de stat român.

ARĂTAREA CEA DIN ABURI

de I. AGÂRBICEANU

Pornii din nou pe râu în sus. Valea era tot mai strâmtă și mai plină de bolovani. Râul vuia tare și-și spumega apele. Eram la poalele muntelui. Și iată și urlătoarea pieptului de stâncă de pe care cad apele dela înălțime de câțiva metri. Mă apropiam și aerul era tot mai plin de negură deasă, de stropii sfârânați ai apei. Din norul acela alb se desprinsese ca un chip de femeie tânără, înaltă, dulce la privit și cu — părul bălai despletit care-i ajungea până la călcâie. Era desculță și avea niște piciorușe gingașe, de credeai că-i o copilă. Purta o haină albă care i-se lipea pe trup, căci era udă de apă. Părea că în clipa aceea a eșit din fierberea apelor din urlătoarea. Stătea pe marginea prăpastiei și mă aștepta. Era veselă și binevoitoare.

Ii dădui bună ziua și ea-mi răspunse: — „Mulțumim duminale!”
— Fie că prea iute te-ai scaldat, zic eu. E abea gură de primăvară și dumneata ți-ai ales locul acesta la umbră, și unde-i apa mai rece și mai adâncă. Să vezi ce guturai o să capeți.”

Femeea zimbi și-mi zise c'un glas ca de cântec:

— Eu nu mă îmbolnăvesc nici odată de apă rece. În ea mi e culcușul.

Imi făcui cruce crezând că e o nălucă ori un duh rău.

— Nu-s putere de-a iadului și nu fug răspunse ea, abea stăpânindu-și râsul, „Te-am văzut apucând spre codru și am voit să te opresc să mai stai de vorbă cu mine.”

Imi dusei mâna la frunte. Nu știam dacă dorm încă subț arin și vis-z ori sunt treaz.

— Te știi dascăl în Colibița și voiam să-ți spun câteva lucruri folositoare pentru sat. Uite, aici, urlătoarea asta, pentru ce nu-i prind-ți puterea?

— Cum să-i prindem puterea? Ce putere?

— Te-ai scaldat vr'odată aici?

— Da, pe când eram tânăr.

— Și n'ai simțit cu ce putere izbesc apele ce cad de sus?

— Am simțit, vezi bine! Nici nu poți sta subț căderea lor, te turtește.

— Ei bine, pentru ce nu folosești puterea asta mare, de care nu se alege nimic, și care totuși nu se va sfârși nici odată? Ați putea face

aici o mare fabrică de cherestea, ori ați putea să faceți o mașină de electricitate să aveți și în case și în grajduri, voi satele vecine, tot lumină electrică.

— Ei, păcatele noastre, dar de unde ne pricepem noi la asta?

— Tu, ca dascăl ar trebui să te pricepi. Și toți oamenii ar trebui să se gândească și să învețe cum se pot folosi de puterile pe care Dumnezeu vi le-a pus la îndemână. Au doară nu vouă vi-s'a zis: Creșteți și stăpâniți pământul? Apoi ce fel de stăpânire e asta când lăsați să curgă aurul pe sub nasul vostru și nu-l adunați?

— Cum, aurul? Ce aur?

— Dar puterea asta a apei prețuește omule mult aur. Gândește-te că cinci sate n'ar mai cumpăra gaz. Și câte fabrici nu ați putea mâna cu puterea ei?

— Hm! noi suntem încă prea neînvați, prea copii pentru asta...

— Și crezi că nu v'ați putea ajuta nici cum?

— Nu știu în ce chip s'ar putea. Dacă chiar am avea bani, nu avem pricepere.

— Dar au alții, dacă nu aveți voi. Ascultă, dascăle, cu trenul ai călătorit?

Incepui a râde.

— Vezi bine că am călătorit! De câteori!

— Și tu l-ai iscodit? Tu l-ai făcut? Așa-i că nu? L-au iscodit alți oameni mai învățați, dar tu te folosești de el. Nu-i așa?

— Așa este?

— Vezi, îți vorbesc de tren pentru că și trenul tot apa îl mână.

INNOTĂTORUL

— după Richard Dehmel —

*A biruit. El a ajuns la fărâm cu 'notul
A biruit... și atât a fost doar totul.
E ud, e numai apă tot, dar înc'odată
Privește dârz spre marea 'njuriată.*

*În fața-i stânca, fiordul liniștit
Talazurile-l bat neconținut
Dar el se nălță mândru în picioare:
„De-acuma vor fi toate ca înainte
[Iară...!]
Și mai privește-odată marea 'njuriată.*

Teodor Murășanu

— Ba după cât am văzut eu, îl mână focul.

N'am văzut eu cum aruncă cărbunii negrii în cuptorul cel de fier? Și arde ca în iad.

— Da, însă focul nu face alta decât fierbe apa din căzanul de de-asupra. Și apa când fierbe și bine că se schimbă în vapori. Dacă pui o oală la foc și o lași să fiarbă mereu, ce se 'ntâmplă.

— Seacă.

— Da, pentru că apa se schimbă în vapori care se înalță și fug în văzduh. Pune un coperemânt pe oală și ține-l apăsat.

— Știu povestea. Coperișul tremură și ar vrea să se ridice.

— Da, pentru că vaporii care frug apasă pe el. Așa-i și la tren. Focul fierbe apa din care ies mulți vapori fierbinți cari vreau să fugă. Dar nu pot fugi decât printr'un singur loc, și acolo au o piedecă pe care împing. Piedeca aceea, o rudă potrivită bine în țeava de fier, ese împinsă cu putere, și la rândul ei și ea împinge roțile cele mari dela locomotivă. Și așa târâe întreg trenul după ea. Dar ce târâș! Tu ști că-l duce ca un zmeu.

— Eh-hei! Ba chiar zboară!

— Și tu te căruți cu el fără să ști cum se folosește puterea aborilor fierbinți. Vezi, tot așa Colibița, și alte sate, s'ar putea folosi de puterea apei care cade în urlătoarea. Să chemați oameni cari se pricep să vă facă mașina care să prindă puterea. Dar s'ar mai putea și altfel.

— Cum?

— Dintre copiii pe care-i înveți tu să-i trimiți părinții, pe cei mai deștepți și mai silitori, la școli mai mari unde se poate învăța mînunea asta. Voi, românii, m'ați folosit pe mine, puterea apei, numai la mînăul morilor și a ferestrelor și a piuălor. N'ar fi frumos să vie tot străinii, nemții și alte neamuri, să vă facă fabricile pe care le pot mână eu. Ei își au apele lor, mulțamească-se cu ele.

— Adevărat că am avut și am copii deștepți și silitori în școală. Dar dacă se duc la școală în oraș se fac deobiceiul popii și dascăli.

— Și acele sunt slujbe sfinte, n'am ce zice. Dar nici ce-ți spun eu nu-i mai puțin lucru frumos și sfânt. Aș muri și aș învia de bucurie să văd odată pe un copil din Colibița că se pricepe să-mi prindă puterea mea. Aș zice și eu că m'am dat roabă unui românăș de-al meu. Și ce slujbă mai frumoasă și mai

VIZITĂ*

de MIHAIL STRAJE

sfântă decât să cunoști legile după cari lucrează toate lucrurile în lumea asta, și să le folosești pentru a face mai ușor și mai frumos traiul oamenilor.

Odată, în vremile de demult, oamenii nu-mi prea luau folosul: mă beau și se scaldau sau pescuiau în apele mele. Și încă ceva, treceau peste apele mele cu carăle.

— Cu carul peste apă?

— Vezi bine, eu am fost întâiul pod peste care treceau oamenii cu piciorul și cu carul. Când iarna, apele mele îngheață, nu-s ele cel mai tare pod?

— Așa este! Poți trece cu carul plin de saci, și nici nu pârae.

— Câte oști și câte limbi barbare n'au trecut și pe pământul țării tale pe astfel de punți și poduri. Odată oamenii atâta știau. Dar n'a trecut multă vreme și nevoile le-au ascuțit mintea. M'au pus să port corăbii, să mân mori și joagăre. De curând au învățat să întrebuințeze puterea mea la trenuri, la mașini de arat și câte altele. Nu va trece mult și vor învăța cum să prindă puterea valurilor mari, care cad mereu ziua și noaptea. Cum n'ați putea încerca voi să prindeți și să folosiți puterea apei ce cade în urlătoarea? Gândește-te dascăle, că nu înzadar v'a zis Dumnezeu: stăpâniți pământul. Poate între copiii tăi de școală se află unul care va face minunea.

Când spuse vorbele din urmă se amestecă trupul ei cu pravul alb de apă ce se ridica din urlătoarea și se topi în el. Dar vorbele ei îmi răsunară multă vreme în urechi și chipul ei îmi stăruia înaintea ochilor, gingaș și dulce.

Nu mă trezii cu adevărat din ceea ce văzui și auzii decât făcând o închinăciune așa de adâncă încât atinsei pământul cu fruntea. Mă împiedecai de-un bolovan în drum.

INCHIN PAHARUL
de G. VLĂDESCU ALBEȘTI

*Inchin paharul, în sănătatea ta
Otrava lui o simt cum mă doboară...
Un gând nebun în suflet se coboară.
Ridic paharul, în sănătatea ta,
Tu ești în mine zi de primăvară...*

*Nu-i fericire pe pământ, nu este.
Doar clipe de nșelare și minciună
Paharul azi, îl beau cu voie bună,
Nu-i fericire pe pământ, nu este
Tu ești în mine, clipe cea din urmă...*

*Nu-i fericire pe pământ, nu este.
Doar clipe de nșelare și minciună
Paharul azi, îl beau cu voie bună,
Nu-i fericire pe pământ, nu este
Tu ești în mine, clipe cea din urmă...*

*Nu-i fericire pe pământ, nu este.
Doar clipe de nșelare și minciună
Paharul azi, îl beau cu voie bună,
Nu-i fericire pe pământ, nu este
Tu ești în mine, clipe cea din urmă...*

Cucoana Paulina, ori mai bine madam Vasiliu, cum îi spuneau, prietenii, soției notarului, visa sub un nuc din grădină, cu ochii rătăciți în asfârșitul zilei, răsfoind foile unei cărți căzută pe genunchi.

Gădurile i se călătoreau într'o lume bizară și ideală, așa cum ar fi dorit să o trăiască.

Și în amurgul acela liniștit se părea că e însăși eroina curtată de ducii și conții romanelor ce cum-păra Ștefan Vasiliu, din târg, pentru plăcerea consoartei.

Lui, firește, nu-i plăceau asemenea nimicuri bune pentru mueri și minți scrintite.

Era om trecut el.

Se însurase la patruzeci de ani, cu Paulina, fată numai de nouăsprezece ani, odrasla unui funcționar împovorat de nevoi, dela o judecătorie.

Din lumea cărților, dăruată odată cu vestea adusă pe ocolite de tatăl ei, fără zestre, trecu aproape uimită în casa omului pe care nu-l mai văzuse până atunci.

Căsnicia începută, Paulina trebuia să uite multe, să le lase uitate, să se obișnuiască cu omul acela molatec, care-i împlinea cele mai neînsemnate dorinți, s'o vadă mulțumită.

Se îngrășa, și era mulțumită când sătenii, venind la notar acasă cu plocoane, îi ziceau:

— Sărutăm mâna la cocoana Paulina!

Dar, din când în când, cu o umbră ușoară de nemulțumire îi apăsa sufletul, toate amintirile și visurile ei de fată.

Incepu să citească mai cu patimă, fără vegherea nimănui, și sub îndemnul cărților acelora de dragoste nebănuită, pieptul i se ridica, dorea o atare dragoste.

Dar conții și marchizii întârziu să vină, suferea mai puțin atingerea moșului, disprețuind bărbatul căruia îi plăcea să doarmă și să mănec mult și bine; plictisindu-se curând, foarte curând, în satul unde o trăsura cu străini, în trecere, era un eveniment.

Erau sărbători zilele când domnul Vasiliu, înhăma rotaba la trăsura,

* Fragment dintr'o schiță de roman: „Intuneric“.

și plecau amândoi la Roman, făcându-se uitați câte-o săptămână.

La întoarcere aveau ce povesti mult timp perceptoriței, despre petrecerile lor la neamuri, și seriile pierdute într'un cinematograf, ori înaintea unui pahar cu bere, în grădina publică.

Odată, chemată la curtea moșiei de cucoana boerului Lascarache, se înapoiase mulțumită, aproape fericită.

Vizitele urmară regulat, dese, înviorând-o oarecum, și împăcându-o un timp cu rolul ei de notăreasă.

Visele învechesc, revin apoi chemate iarăși cândva de-o împrejurare sau amintire, și în viața cu aceiași mișcare, aceleași lucruri și lume, cu nimicurile de toate zilele, treziră în Paulina senzații noi, neliniștind mai puternic simțurile adormite ale femeii tinere, — dorea — aștepta stăruitor nu pricepea ce, iar întârzierea unui cavalier rătăcitor, de sânge nobil, făcu nu peste mult, să se șoptească de cucoana domnului notar și jandarmul Alecu Stârcea.

Cu cartea rămasă pe genunchi, Paulina se asculta pe ea, în seara aceia, asculta vremea și șopotul strunelor ce frământau sufletul din sălașul țigănesc, sălaș poposit în trecerea prin sat.

Chemările notarului, care o căuta, o făcu să tresară, grăbind spre casă.

În prag scoase un țipăt ușurel.

— Nu știam.

Nevasta percepturului, Luxița, femeie înaltă, uscățivă, cu ochii iscoditori privind pieziș de sub genele rari, zâmbi aproape răutăcios.

— Nu te aștepta, nu-i așa? Inchipește-ți, doream să-ți facem o surpriză. De altfel bărbatu-meu chi ar a dorit asta.

— Nu-i așa lordache, urmă ea întorcându-se către receptor, un cap veșnic gânditor la cifrele lui, cu privirea spălăcită, turburată doar de întrebările ce-i veneau pe buze, totdeauna nedumerit de ceva.

— Firește, răspunse acesta aproape zăpăcit.

Notarul îngâna nervos ceva tainic cu jandarmul, ce încuviința încet, aruncând furișt priviri țintitoare Paulinei, care-i făcea semne desnădăjduite arătând spre receptor și Luxița.

Venirea lui Vasiliu în Râpeanca, stânjenise mult afacerile perceptur-

rului. Acesta îi purta încă ciudă ascunsă, mai puternică la Luxița ce pândea acum, cu aruncări rezezi de priviri, pricepând mulțumită gesturile mutești ale celor doi, dând ghionturi bărbatului care nu pricepea ce are cu el.

Paulina ieși întorcându-se cu cafele.

— Măine avem nuntă în sat, întrerupse tăcerea, Luxița.

Paulina încuviință, găsind nimerit să meargă mai târziu, împreună, să privească petrecerea țaranilor.

— O să fie interesant. Socrul se laudă de mult cu o nuntă de pomină

Vorbind, femeile se priveau stânjenite, aproape nemulțumite.

Nu se puteau suferi, și totuși se căutau des, își priveau amănunțit rochiile și găteala casei, duceau luptă tăcută, mulțumite când una putea să micșoreze, să descopere ceva celeilalte.

Sgomotul bărbaților trași mai la o parte lăncezea. Stârcea era nerăbdător, notarul aproape dormită, mirându-se în sine că se găsea trează la o oră așa târzie.

Alecu Stârcea era un omușor îndesat, cu un cap mare așezat dintr'odată pe umere puternice și late, cu mustățile groase ca de general rusesc, pe care, mai totdeauna și le răsucea cu mișcări iuți și scurte, mândru de ele, având o nemaipomenită împotrivire contra sclivisiților dela orașe ce-și rădeau podoaba dată de natură, cum îi plăcea să-și încheie adesea, nemulțumirile.

Deși trecut de treizeci și cinci de ani, câți i se socoteau, era neînsurat.

Ii plăcea lui să stea astfel, bur-lac, să nu aibă stăpân, și nici slugă la nevastă să fie.

Sosise chemat de ordine superioare, din părțile muntoase din jos, de prin Gorj, iar nevoile slujbei l-au oprit în meleagurile acestui sat moldovenesc svărlit între un deal și un câmp, departe cale de jumătate zi de oraș.

Se simțise străin la venire.

Vremea îl apropiase de toți, se împrietenii cu locurile, îl cunoscuseră maimarilor ce-l prețuiau, căci îi serveau conștiincios de cum sbâr-năia telefonul.

— Câți jandarmi n'au trecut pe aici, gândea dânsu', uitându-se în vrafurile de hârtie colbăită, din rafturi.

I A R N Ă

*Jarna și a 'nceput domnia.
Roiu de fulgi căzură 'n zori,
Chiotind de bucurie.
Peste veștedele flori.*

*Nouri poposesc pe creste,
Iar la stâna de pe Grul,
Trist se leagănă o tidvă
Prinsă 'n gardină de-un cui.*

*Urlă crivățul sălbatic,
Tot cuprinsu-i un pustiu;
Codru 'ntinde albe brațe,
Goale, 'n largul argintiu.*

*Speriată o căprioară
S'a oprit sub fagii groși,
Pe când stropi de rouă 'nghiață,
Prinși în ochii ei frumoși!...*

I. Gr. Marin- Slujeru

Numai eu am știut să mulțumesc pe oricine.

Și într'adevăr știa.

Luându-te bine cu boerul, bine o duceai, erai susținut, avansat.

În ziua aceea chiar, de cu noapte vânturase satul după muncitorii boerașului.

A umblat o zi în satul pustiu, stârnind colbul fierbinte al ulițelor, prin țarinele ploate de soare.

Mulți n'auzeau, dar cei mai mulți, datori vânduți boerului, trebuiau să-și uite ogoarele lor, să plece unde li se arăta.

În urmă, el se simți obosit, și cum ajunse acasă, găsi potrivit să golească câteva păhăruțe cu rachiu tare, apoi, gânditor, sfărâmând în dinți o țigare se întinse pe pat, care-l primi cu un țipăt ascuțit de arcuri ruginite.

— Și doar i-am spus... Tănase, bețivule, unde ești, trăsните-ar cu cine te-a pus strajă în Râpeanca.

— Aici, trăiți domnu' șăf, răspunse un glas înecat, slab, cu tresăriri îngrijate în voce.

— De ce n'ai uns patul...

— Am umblat după muncitori. Ce's vinovat, abia picai.

— Să taci. Ordinul e ordin. Știi ce-i ordin mă? Ordinul este... care...

— Așa să fie domnu' șăf, îngână straja trăgându-se încet, afară, pe ușe.

— Amărātu-i bată-l corbii, gândi Tănase așezându-se jos lângă o răchită uscată jumătate, cu o traistă pe genunchi, scoțând încet o bucată de mămăligă rece, tare, și câteva cepe albe.

— Tănase, Tănase, n'auzi?

— Aud domnu' șăf, răspunse straja iute, sărind în sus.

— Pas alergător la domnul notar, să mă aștepte pe înserat.

— Poruncă.

Și Tănase își strânse merindea, pornind încet pe drum, mușcând din palmă un glonț de mămăligă, fără grabă, ca omul ce n'are de pierdut și nici de câștigat.

În urmă — gânditor — cu ochii în scândurile înegrite ale tavanului afumat, pe care muștele își pilbase an cu an neslânj nite, activitatea, jandarmul rămase ațipind.

În drum, în fața unei case, straja se oprise strigată.

— Încotro Tănase?

— Domnu' șăf..

Și Tănase, necăjit, plecă mai departe cu un gest vag din mână.

Nevasta perceptorului intră în casă nemulțumită.

Luxița se ridică cea dintâi.

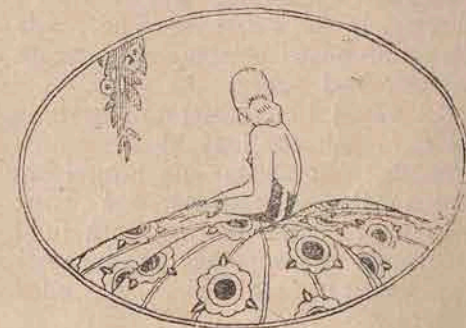
Stârcea și Paulina îi întovărăși o parte din drum. Notarul intrase ostent în iatac, uitând pe cei doi, ce se înapoiau împingând ușor porțița grădinei.

Noaptea năvălea.

Un vânticel liniștit, încărcat de răcoarea unor ploii de prin alte locuri, scutura frunzele, aducea de devale, din luncă, un miros ascuțit de trifoi crud.

Pășeau strănși unul în altul, înfiorați de adierea răcoroasă, șoptindu-și întretălat în urechi, căzând în iarbă ca un fruct copt și uitat prea mult pe creangă.

Luna cernea mereu, mereu, razele de argint topit, peste tot și toate...

Opera poetică a lui Lucian Blaga

Tulburarea Apelor

(dramă)

de ION BREAZU

Dela Zamolxe la Tulburarea Apelor suntem în evoluție de lărgire și adâncire a experienței sufletești. Gama psihică este, de astă dată, mult mai variată; găsim aici suflete cu liniile simple, cu apele liniștite, împăcate cu ele, alături de altele învolburate de pasiuni, ale căror ecouri se simt până'n adâncul sângelui; ființe iluminate de revelații mistice, cari se încuibă în conștiință cu încăpăținarea credinței — așa cum îl cunoaștem pe profetul trac, — alături de altele nevinovate și sburdalnice ca mieii lui Pan. Intre aceste suflete e și atingere liniștită, de toate zilele, dar e mai ales multă, multă înclăștare dramatică interioară. Conflictul se rezolvă în sufletul eroului prin revelația pe care o credință nouă o produce. Simbolică se ridică și de astă dată, purtând în interiorul ei o luptă de conștiință de o valoare etern omenescă, sau o singură față a personalității omenești. Ritmul expresiei vibrează dela unde abia perceptibile până la furtunate învolburări sufletești pe deasupra cărora fâlăie misterul sau extazul.

Drama se petrece în veacul al XVI-lea într'unul din satele de munte din jurul Sibiului. Pe la mijlocul aceluia veac, apele liniștite ale ortodoxiei noastre au fost tulburate de undele îndepărtate ale vântului reformatiunii, care băntuie în întreaga Europă. Credința iluminatului dela Wittenberg aduce în dogmatica seacă a scolasticii — prea apropiată de cer și prea îndepărtată de pământ, pentruca omul să-și simtă ființa întreagă încercuită de ea — o nouă valorificare a persoanei omenești. Luther a reintrodus credința în sângele omenesc, din care biserică a scos-o.

Peste plaiurile noastre ortodoxia stăpânește cu aceeași autoritate de dogmă. În ea sufletele simple ale țărănilor noștri se simțeau împăcate cu întrebările mari ale vieții.

În vârtejul reformatiunii trebuie să fi fost prinse însă, și câteva dintre oile credincioase ale turmei ortodoxe. Prea ademenitor eră acest vârtej, prea mult omenesc eră în el pentruca să fiarbă aci, în apropierea noastră, fără ca să ne clin-tească.

O ademenire a fost „Catechismul Luteran“ dela 1544, talmăcit pe limba ciobanilor „valahi“, poate chiar de vre-un preot ortodox.

Evenimentul acesta are o importanță sufletească cu mult mai mare decât i-se atribuie. În mijlocul țărănilor, cu sufletele mai mult vrăjite de dogmele ortodoxe, decât pătrunse de înțelesul lor, apare deodată o carte, care vorbește despre tainele mari în limba lor și care le dă acestor suflete dreptul, să umple aceste taine din interiorul lor, să și le aproprie mai mult de trupul lor chiar. Dar puterea ortodoxiei a fost prea mare pentruca apele să fi rămas mult timp „tulburate“...

În jurul acestei întâmplări religioase de pe pământul nostru se brodează și drama poetului.

Popa unui sat de munte e ademenit de lumina plină de vrajă trupească a noii credințe:

Lumina înaltă,
lumina săibatică,
lumina din Wittenberg
pătrundă în stânilor acestor plaiuri stră-
[vechi.

Rouă nouă să cadă
pe creștetul blânzilor munți.
Oameni cu sufletul slobod,
oameni cu lutul slobod — să crească pe
[poteci,
rumeni ca florile, deschiși ca florile,
tăcuși ca florile“

(p. 12—13)

În mrejele acestei credințe e ademenit de Nona, o călugăriță franciscană, plină de toate ademenirile sângelui.

Sătenii așteaptă dela Popă biserică nouă; acesta e cufundat însă în cărți și'n patima pentru Nona. Pe copilul său Radu îl trimite la învățătura alchimistului Wolf din Sibiu; iar sătenilor are îndrăzneala să le talmăcească evanghelia:

„Omul cu cercel

Ne-ai luminat, Părinte, e-adevărat,
dar legea e veche.
Ne-ai luminat așa de mult
că azi nu mai știm ce e de Dumnezeu lăsat
și ce e dela dracu“.

(p. 18)

Atâta ni-se anunță în „Preludiu“... Cu episodul al II-lea, „Fiica Pământului“, intrăm în freamătul puternic al dramei. Deodată cu aerul proaspăt al dimineții sosește la

Popa, pe care zorile l-au găsit chinuit de îndoieli, Nona, cu întreg cortul ei de ispite. Ea poartă căciula ciobănească și cojoc de oaie, iar dacă i-se desprinde de pe umeri cojocul „rămâne îmbrăcată numai într'o mătasă roșie lipită de trup așa ca să se vadă toată frumsețea, cum albastrul străveziu se lipește de cer ca să se vadă întreaga boltitură“ (p. 24). În noaptea aceea ea jucase un mister despre căderea îngerilor din cer, în care eră una din „Fiicele Pământului“. Ea se bucură când Popa îi spune că întârzie clădirea bisericii, atât de mult așteptată de credincioșii lui și că a talmăcit catechismul luteran. Pentru aceste fapte ea-i promite scaunul de episcop al Românilor luterani. Popa, care așteptase dela noua credință mai mult gând decât „pășuni grase“, rămâne în îndoială. Dar ademenirile Ficii Pământului îl prind iarăș în vârtejul lor. Când sângele îi fierbe mai tare, atunci Nona se închide în odaia vecină, iar popa își stămpără patima aprinsă, lovind fără milă în Moșneagul care intră. Acest Moșneag este un mistic iluminat care pentru credința lui, — despre care vom vorbi mai târziu — a fost considerat eretic și închis. El primește loviturile cu resemnare de Crist, ceea ce îl stămpără pe învolburatul Popă.

Episodul al III-lea „Moștele“ se petrece în curtea popii. Pe prispa casei Moșneagul și preoteasa Patrasia, cu sufletul simplu și împăcat cu sine — deapănă. Acestui suflet în care nici-o întrebare de dincolo de lume nu și-a înfipt ancora, Moșneagul îi destăinuie credința lui, „meteahna“ lui din naștere. Pentru el Isus, Bunul, nu s'a închis în ceruri după marea lui jertfă, ci s'a coborât în toate tainele naturii. Bunătatea lui o vede în zâmbetul florilor; jertfa lui se continuă în fiecare moarte din natură:

„Isus e peatră,
Isus e muntele;
totdeauna lângă noi isvor limpede și mut,
totdeauna lângă noi nesfârșire de lut.
Fără cuvinte cum a fost pe cruce
Isus înflorește în cireși
și rod se face pentru copiii săraci
Din flori îl adie vântul peste morminte;
el pătimește în glie și pom
o răstignire e în fiecare om
Și unde privești Isus moare și'nvie“ (p. 69).

În timpul acesta sosește omul trimis la Sfântul Munte, după moște pentru biserică nouă. Tot satul a-leargă la Popă cu vestea cea bună. Roscolind moștele, acesta le gă-

sește — de căne, și-și descarcă „furia vicleană” pe aducătorul lor și pe săteni. Oamenii se împrăstie îngrijorați de „boala” popii. Cătorva dintre cei rămași în urmă, „Omul cu cercei în ureche”, — personajiu sceptic și ironic, asemănător cu „Ghebosul” din *Zamolxe*, — le spune că ar fi văzut pe dracul înuși ieșind pe fereastra Popii zărise, probabil pe Nona, în haina ei roșie, în dimineața aceea când i-a scăpat părintelui.

Episodul care urmează ne duce într'alt mediu. Suntem în camera gotică a alchimistului Wolf din Sibiu, care rostește formule magice pentruca să-i reușească transformarea în aur a elementelor. La el vine Nona, Doctor Universalis și Maler. Toți plănuiesc urcarea noli credințe în munții Valachilor. Numai brațele vânjoase ale acestora ar fi în stare să-i apere de mercenarii catolicii, cari îi amenință. Dar oamenii aceștia comozi, perduți în silogisme scolastice nu îndrăznesc să plece între ciobani, cu catehismul tălmăcit și tipărit de Maler. Nona promise să facă ea această faptă. Intre sufletele acestea atât de absente, Radu, feciorul popii, este un șivoiu de munte, care se rostogolește sglobiu și sălbatic printre nepăsarea stâncilor.

După „Intermezzo”-ul acesta liniștit și luminat de umorul strengăresc al lui Radu, intrăm iarăș în fierberea dramei. Povestea episodului care urmează, „Clopotele”, e scurtă. La popa, care așteaptă pe Nona în stână, în noaptea răcoroasă de toamna, Fiica Pământului vine iarăș cu toată ispitele ei. Ea îl convinge să aprindă biserica ridicată de curând, ale cărei clopote cântă în munți:

Nona

„Cupa celor o sută de fericiri păcătoase
ți-o aduc.

Ca un fruct copt mă smulg
din crengile nopții
pentru mâinile tale aspre.

Tu ești sărac
nu mă dorești?

Ia-mă! Sfântică-mă.

Fiica pământului sunt
pentru tine pământul mi-l desfac.
Nu lăsa clipa din palme să-ți curgă;
Am suflet și eu, dar numai adânc
în amieze de noapte
atunci mi-l adun de sub cer
cum florile roua și adună.

Ți-l dau ție — chinuitule sub lună;
neacă-ți în el turburatul tău rost!

O, și trupul ți-l dau
calcă-l, zdrobește-l!

Vei fi stăpân singur, înalt,
peste minunea ce-am fost
peste minunea ce sunt,
dar odată te vreau

nebu și slobod și cald:
aprinde-ți altarul!” (pp. 136—137).

Utimul episod, „Isus Pământul”, se petrece în casa popii, luminată din afară de flăcările bisericii aprinse. „Inima de aur” a bisericii, potirul, a fost salvat de Moșneag. Popa, care vrea să-și ducă până la capăt „haiducia” lui în cele sfinte, acuză pe bătrânul cu sufletul iluminat, de sacrilegiul incendierii lăcașului sfânt. Fascinat de măreția martirajului care l-ar suferi prin moartea sa nevinovată, acesta ia asupra sa îngrozitorul păcat. Sătenii înfuriați îl și omoară. Străfulgerarea de sfânt a jertfei Moșneagului îl iluminează și pe Popă. Sufletul lui chinuit de îndoeli s'a vindecat:

„Pământ m'am văzut — vreau să inge-
[nunchez lângă el.

Nu e nimeni aici — să cânte?

„Isus e Dumnezeu-miel,
Isus e glie și om,
Isus e copac”.

.....
In lume vreau să mă altoiesc
pe toate crengile.

Paseri răsună
și pașii mei cântă spre zările ce se desfac.
Pe-aici prin ușa aceasta ies din mine
— om fără nume — viu — și sărac —

.....
De mult un vârtej
mi-a pustiiț sângele.
Acum dimineața s'apropie de pământ
cu liniște”.

(pp. 164—165)

Trecerea prin sângele lui a ispitei Fiicei Pământului i-a rămas ca o amintire îndepărtată. Intre el, cel chinuit de ademenirile Nonei, dornic de „haiducie cu duhul” și noua lui stare sufletească — i-se pare o prăpastie de-un veac. Când Radu îi aduce, plângând, vestea

despre prinderea Nonei de către ciobani, el rostește cântecul ultim, de adio:

„Rămas bun domnișoară Nona,
undeva te-au asvârlit în flăcări —
Și paserile cerului au înebunit
de tămăia cărnei tale.
Ai tulburat apele: sufletul renaște sănătos.
Somn potolit domnișoară Nona,
somnia de floare nebuună
vânt blând să-ți împrăstie pe pământ...
Fără durere rămân — și nu mai strig —
(p. 161).

El pleacă în lume să se dea altora, în urma lui răsună plânsul Patrasiei, care a înțeles ceva din minunea petrecută în sufletul bărbatului ei — „aici s'a întâmplat ceva ca în altar când vinul se schimbă în sânge de Dumnezeu” —; și a lui Radu, care speriază totuși că domnișoara Nona a scăpat, pentrucă: „st'ă să rădă atât de frumos”. În sângele lui tânăr încep să mijească ademenirile Fiicei Pământului.

Acestea sunt liniile exterioare ale acțiunii. Ele par simple ca liniile prin care „Țăranul zugrav” din *In marea trecere* închipuie tainele mari. Dar în interiorul lor se frământă suflete și patimi, se încheagă simboluri pline de o poezie aspră, ca sufletul istoric al nației de pe aceste plajuri.

Dar despre toate acestea — în numărul viitor.

Notă: În numărul trecut s'au strecurat două greșeli de tipar regretabile. Dau rectificarea lor pentruca cetitorii, înosebi cei cari nu cunosc opera poetului, să poată înțelege fraza: La pagina 114, col. II. în citatul dela mijloc, în loc de *Porunci* să se citească: *Prunci*; iar la pagina 114, col. I, rândul 13, de sus în jos, în loc de *procesului* să se citească: *poemului*. I.B.

DĂRI DE SEAMĂ

VADUL HOȚILOR

Roman — de Vasile Savel

Titlul romantic al cărții dlui Savel îți evocă în minte cărțile dragi ale copilăriei, când povestea vieții lui Tunsu Haiducul sau lancu Jianul pitită pe sub bănci, se ascunde sfioasă între scoarțele plicticoaselor cărți de școală. Înainte de-a o răsfoi, te aștepti parcă să se zugrăvească în dosul literelor mărunte un tainic miez de noapte, scaldat în apă bălaie de lună, la marginea unei poieni, iar din pânza umbrelor tăcute de-odată cu chiotul voinicesc, să isbucnească în salt jucăuș de armăsar răsfățat, hai-

ducul vremurilor patriarhale cu pletele strălucitoare răsfirate până pe umerii largi și cu ochii cari se întrec în schintelire cu jarul pietrelor scumpe ținute pe armele dela brâu. În dosul titlului simți parcă tropot de copite, zângănit de săbii, șuier clocotitor de voinic și întregul echou al literaturii haiducești de-acum un sfert de veac. Cele dintâi rânduri vin însă să te desmintă. Acțiunea se petrece în timpul războiului mondial, iar vremurile moderne nu mai sunt potrivite „haiducitului” de codru. Haiducia

ca orice lucru omenesc, cu trecerea vremii s'a metamorfozat în hoție ordinară, iar hoția nu se face azi în codru, ci în miezul orașelor, ziua plină în oficiile statului și se săvârșește cu zâmbetul pe buze. Cartea dlui Savel își împletește astfel acțiunea în lumea banală și plictisitoare până la exasperare a unui orașel de graniță, între militari și civili, a căror viață până la izbucnirea războiului, oscilează între aperitivele sgomotoase și partidele încordate de cărți. În prefața care încearcă să s. hiteze în mod confuz, procesul de evoluție al culturii noastre — și a cărei rost nu-l vedem — dl Savel vorbind despre artă și ideal, cu dragostea părintelui pentru pruncul său sufletesc, declară despre cartea sa: „Sunt atâtea vieți cari se agită și trăiesc în cartea pe care o prezint astăzi cetitorului” și „din adâncul prăpastiei, am făcut să strălucească în această care o rază de ideal”, — lucruri pe cari vom căuta să le verificăm.

Dacă într'o nuvelă sau roman psihologic chiar, rezumarea subiectului nu întâmpină prea mari greutăți, „Vadul hoților” din pricina caracterului său de cronică aproape fidelă a realității, nu poate fi rezumat în câteva rânduri. Și apoi autorul, vrând să contureze înainte de toate aspectele unui moment social, în afară de subiectele secundare ale episoadelor cari reliefează câte-un tip caracteristic momentului, nu s'a prea îngrijit să conducă și firul roșu al unui subiect principal în jurul căruia să se grupeze episoadele ca întregiri. De-aceea nici nu vom încerca să dăm rezumatul cărții. Altfel, ar însemna să luăm capitol de capitol înregistrarea unui colț de viață zugrăvit într'o acțiune sinuoasă și dispartă, în care doar personagiile rămân aceleași, fără a se grupa în jurul unui subiect unitar și distinct. Fondul comun care deși apare numai în dosul acțiunilor fragmentate, totuși îndeplinește rolul de osatură al materialului amorf și cam prolix, e răutatea și mișelia omenească, al cărei fluid colcăie parcă de-odată cu sângele în vinele tuturor personajilor. Oamenii cari împletec mersul întâmplărilor acestui colț de viață, sunt tot atâtea cioburi de oglindă, din cari își rânjește diabolic răutatea omenească deslănțuită, tot atâtea ferestre deschise în dosul cărora curge otrăvitoare, noaptea păcatului și a mișeliei. Stropul de cinste în-

chegat în figura polițaiului, „nenea lancu”, e strivit nu numai de valul imens al necinstei, dar și de lășitatea lui însuși de-a lupta cu mediul. Prea multă răutate, prea multă mișelie! e strigătul pe care-l înăbuși în tine, după ce-ai închis și foaia din urmă a cărții.

Dela început chiar, suntem introduși în casa unei oarecari doamne Calipso, care în intervalul celor 160 pagini nu are decât trei amanți de inimă, pe lângă încornoratu-i de bărbat. Instinctul orb e singura ei călăuză în viață. David, amantul dintâlu, personajiu misterios, care alătorea de Calipso apare mai des în paginile cărții, e tipul omului practic, pescuitor în tulburare. Contrabandist „en gros” în epoca neutralității, în timpul războiului ajunge mare furnizor al armatei, pe care o hrănește cu „mazăre și porumb stricat”. La fel și celelalte personaje. Dar nu numai în lumea bună e așa. În pătura mijlocie și chiar în cea de jos, lucrurile își iau acelaș mers normal pentru vremurile de anormalitate. Scenele dintre subcomisarul Rățoi și Ciocan și Leizăr Cămătarul, pe lângă altele multe, sunt mărturii convingătoare.

La început prin comerțul de contrabandă din epoca neutralității, luat în sens mai aproape de concret, „Vadul hoților” e reprezentat prin orașelul de graniță B, unde se petrece acțiunea. Cum lucrurile se desfășoară, această împerechiere haiducească de cuvinte își lărgeste semnificația. Așezat în alvia vremii, „Vadul hoților” din însemnarea lui spațială devine un simbol larg, abstractizându-și înțelesul. Războiul însuși, pentru lumea din dosul frontului are aspectul unui uriaș, „vad al hoților”. Astfel cartea dlui Savel e un colț din icoana părții negative a sufletului uman și chiar un document al vremii.

Materialul adunat în cursul unei lungi observații, în artă numai atunci interesează, când e turnat într'o formă artistică și când simți că l-a frământat sufletul unui creator. Căci materialul din care un artist își făurește opera, e numai cea ce în creația biblică a fost lutul pentru Dzeu. Prin tehnica ei, cartea dlui Savel are mai mult aspectul unei cronici decât al unui roman. Scenele — uneori fără prea mare legătură — sunt de aceeași intensitate și de acelaș interes. Lipsit de arhitectonica interioară a romanului cu acțiune unitară, distinctă și cu desnodământ care să reiese cu ne-

cesitate organică din însași desfășurarea faptelor, „Vadul hoților” e cronica unui bun observator al societății, având pagini cari se ridică de-asupra comunului, dar nu e roman. Epilogul care aduce într'o desfășurare aproape cinematografică câte-o precizare pentru fiecare personajiu, e dovadă că în cursul cărții e încreștarea pe răboj a evenimentelor așa cum s'au petrecut, fără o gradare și fără o integrare a lor în cadrele unui subiect. Pagina cu care începe romanul, are legătură organică numai cu epilogul. Tot ce se petrece între început și epilog, e pare că numai retrăirea amintirilor lângă un pahar de bere. De-aceea personagiile nu trăiesc o viață aparte și nu le vedem afirmându-se viguros în lumea lor, ci sunt prezentate și descrise palid de un povestitor abstract care începând cu cap. II nu se mai amestecă între ele. Conflictul sufletești sunt evitate, în schimb comentariile abundă. Lipsit de viziunea unitară a întregului, „Vadul hoților” are observația justă și precisă a amănuntului nu însă și alegerea lui. Limba corectă și în general peridicată de-asupra comunului, deși aluneacă uneori în propoziții ca: „o purtam cu mine, în mîntea mea și-mi venia să rîd de această situație ciudată”, are și realizări superioare. Descrierea sosirii răniților, pe cari autorul îi învăluie în căldura unei cuceritoare iubiri de oameni, frumoasă și evocatoare, are adânci rezonanțe sufletești, cu toată simplitatea ei:

„Apoi au început a scobori răniți cu capul învâlit în pânză albă pătată de sânge, răniți cu mâinile ținute în eșarfe, figuri uscate, cu barba și mustățile crescute sălbatic pe pelița obrazului galbenă ori vanată. Părea că nu se mai isprăvesc așa de mulți erau și toți tăceau privind aiuriți... Apoi au scoborât bolnavii cu privirile rătăcitoare, cu buzele arse de friguri, îmbrăcați în mătăluțele lor subțiri și înegrite, purtând în cap capelele trase peste ochi și în picioare bocanci fără talpă, ca să se așeze în front după cum poruncise comandantul militar al gării... Pe urmă, ca dintr'un mormânt, au fost scoși din negrele vagoane morții, parcă trenul acela, ar fi fost un cimitir pe șine. Și morții nu vorbeau, nu auzeau ce se petrece în jurul lor, nu le era frig și nu-i mai durea nimic acuma. Și cum stăteau întinși cu fața în sus, la rând, pe pământul ce-i aștepta să-i învelească pentru veșnicie, păreau că îndeamnă să privim bolta cerului sub care se adăposteste toată lumea.

Lumea de femei și de copii a înge-nunchiat lângă zaplazul de lângă gară și ochii s'au umezit”...

La fel de tulburătoare partea a

4-a din cap. IV. cu dureroasele comentarii ale căpitanului nebun.

Fără caractere de roman, așa cum îl prezintă autorul, dar cu observația de amănunt proprie cronice, „Vadul hoților“, care prinde cam

disparat icoana vieții din dosul frontului, aduce material bogat pentru încheierea unui codru social. În dosul formelor lipsește însă viața intensă.

Teofil Bugnariu

CRONICA DRAMATICĂ

MADAME SANS-GÊNE

Comedie în trei acte și un prolog de V. Sardou și E. Moreau,
trad. de Sică Alexandrescu

În istoria literaturii franceze Victorien Sardou, alături de talentele mari în comedie ale lui Augier și Dumas-Fils, e trecut ca un „meșteșugar care speculează vulgaritatea intelectuală și morală a publicului său, fără a da alt scop artei sale decât acela de-a umplea sala de-o sută sau două sute ori“. Astfel toată literatura dramatică atât de bogată alui Sardou, e apăsată de blestemul de-a fi fost creată numai și numai pentru succesul momentului care aduce apoi cu sine grăsimia răsplății sau a câștigului material. Comediile sale împletite din momente extraordinare de dibace, din șiretlicuri amuzante și alte mijloace producătoare de efecte ușoare, sunt privite ca niște lucrări fără nici un interes estetic și sunt considerate ca neavând a face nimic cu arta adevărată. Prin patetismul său în teatru și prin succesul netăgăduit al pieselor sale, cazul lui Sardou a fost în literatura franceză — păstrând proporțiile, — cam ceea ce în literatura noastră actuală e cazul dlui Victor Eftimiu. Lăudat de unii și ridicat până la treapta de geniu universal, de alții a fost hult și redus la simplu meșteșugar dibaciu, care pipăind pulsul artistic al majorității publicului, a știut să confecționeze cu mijloace ieftine de șiretlicuri, de tirade patetice și vervă amuzantă, comedii cari au smuls ropote de aplauze și succese materiale nemeritate. Exagerare e fără îndoială și de o parte și de alta.

Drumul adevărat însă, ca în atâtea alte împrejurări când se exagerază pozitiv de unii, negativ de alții, e drumul de mijloc. Alături de partea spumoasă a patetismului, a trucurilor sau a efectelor ușoare, piesele lui Victorien Sardou au și caractere durabile de artă. Tehnică studiată, după care se face alegerea destul de riguroasă a momentelor acțiunii, nerv bogat de acțiune limpede, momente puternice de analiză

psihologică chiar, și juste zugrăviri de epoci și de tipuri sociale, iată unele din părțile reprezentative ale talentului lui Sardou. Față de acestea se evidențiază apoi părțile negative cari caută efectele ușoare, ca: tiradele sau mai bine zis trecătoarele lecții de morală pe cari câte-un personaj ține să le declame depe scenă în fața publicului care ascultă extaziat, apoi satira vulgară și în fine elementele de farsă cari sunt și ele dibaciu întrebuintate.

Madame Sans-Gêne, comedia prezentată în ultima premieră a teatrului nostru, e o exemplificare a notelor caracteristice arătate mai înainte din piesele lui Sardou. Atât elementele tari cât și cele subrede, sunt ușor de observat și de apreciat în justa lor valoare. Dacă momentele prologului plin de nerv, de interes și captivant prin tumultul revoluționar, sau cele ale scenei când Napoleon prinde pe contele de Neipperg noaptea în fața ușei împărătesei Maria Luiza, etc., sunt dintre elementele de durabilitate ale piesei, în discursul patriotico-democrat pe care-l strigă ditirambic în fața lui Napoleon, spălătoreasa Caterina, ajunsă „ducesă de Danzig“ sau în lecția de etichetă protocolară pe care aceeaș, „ducesă“ o ia dela un profesor de dans, se observă și partea de succes ieftin.

Subiectul întrerupt în cursul său de trecerea anilor de revoluție și acelor imediat următori lor, se brodează interesant și cuceritor chiar. Prologul se petrece în plină fierbere revoluționară. Din atelierul de spălătorie al Catherinei Hubscher, lumea emoționată, când cuprinsă de frigurile desperării când ridicată pe aripa elanului revoluționar, privește la atacul îndreptat de „patrioți“ împotriva Tuilleriilor. Un oarecare fricos Fouché, dar care e cu atât mai tare în discursuri și șiretlicuri, privește și el de-aici desfășurarea lu-

crurilor. Când aude că Tuilleriile au căzut, în râsul lumii se duce și el să pescuiască în turbure. Lumea aleargă întru întâmpinarea „patrioților“. Atunci apare rănit în casa spălătoresei contele de Neipperg pe care din milă, Catherine îl ascunde. Sosesc și câțiva patrioți în frunte cu sergentul Lefèvre, amantul Catherinei. Acesta după ce se convinge de credința Catherinei, îl salvează pe Neipperg. Până aici prologul. În cele 3 acte suntem duși într-o altă lume: lumea noiei nobilimi răsărite prin vrednicie din stratul viguros al poporului. Catherine e nevasta lui Lefèvre care a ajuns mareșal și duce de Danzig. Napoleon Bonaparte, fostul căpitan sărac, care nu și-a plătit datoria pentru rufe Catherinei, acum e împărat. Prin caracterul ei, Catherine care și subt titlul și haina de ducesă, rămâne tot spălătoreasă, e obiectul glumelor curții. Napoleon vrea s'o despartă de Lefèvre. Lefèvre resistă, iar când Catherine îi spune că a fost pe toate fronturile ca vândieră, etc., Napoleon renunță la planul său. În acest timp Fouché, prin istețimea sa a ajuns și el duce, ba chiar și ministru. Contele de Neipperg bănuie de Napoleon ca amantul împărătesei, exilat fiind, înainte de-a pleca e prins în fața ușei acesteia și condamnat la moarte. Împăratul însă află nevinovăția soției sale și-i pare rău de ce-a făcut. Șiretul Fouché spune atunci că el știind aceasta l-a făcut scăpat pe Neipperg, și prin aceasta ajunge iar ministru al poliției. Cortina cade pe o împăcare și-o mulțumire generală.

În punătoare prin pathos, prin tumult și prin îndrăzneală, comedia în care vedem o întreagă transformare socială provocată de Napoleon, unde „Madama Sans-Gêne“ din simplă spălătoreasă ajunge ducesă, a avut succes răsunător pe scenele unde s'a jucat. Pe scena naționalului nostru, prin interpretarea superioară a personajilor principale și mai mult decât mulțumitoare a ansamblului, și în deosebi prin montarea artistică și măreață până în amănunțimi, a dlui Sică Alexandrescu, care de alt fel a și tradus piesa, „Madame Sans-Gêne“ s'a bucurat de o primire caldă. Naturală atât în destoiniciile cât și în stângăciile eroinei titulare, dna Olimpia Bârsan a stârnit ropote de aplauze din sala care deși avea concurența trupei lui Tănase, a fost mulțumitor populată.

Di Voicu ne-a dat un Napoleon care deși poate prea tânăr și cam redus în proporții, a fost plin de energie, de voință hotărâtă și de nerv. Gestul scurt dar aspru, caracterul militaresc dus până la absurd chiar, masca îndestul de reușită, au contribuit mult la redarea stărilor sufletești. Demn și masiv dl *Psatta* în *Lefèbre*. Șret în gest, vorbă și mimică, dl *Neamțzu-Olonel*. Reușit conturat contele *Neipperg* al dlui *Dimitriu*, precum și Reg'na Neapolului a trei *Cronvald*. Ansamb'lul integrat firesc și fericit în mersul general. Prin montarea fastuoasă și prin interpretarea fericită, „*Madame Sans-Genè*” e și ea un succes al stăgimei actuale. Ceeace arată, că la teatrul nostru se muncește serios și bine.

Teofil Bugnariu

FLORI DE-O ZI

Premiile S. S. R. — Pe chestiunea „trierii” unor membri despre care am pomenit într'unul din numerele trecute, în sânul doct al societății Scriitorilor Români s'au produs oarecari frământări și neînțelegeri lăuntrice. Premiile cari s'au împărțit apoi cu mână largă între membrii S. S. R. și în special între cei din comitet, au venit însă împăciuitoare ca porumbeii aducători ai ramurilor de măs'in. Spiritele s'au liniștit și lumea a rămas împăcată. Revistele s'ingure doar mai stăruiesc în chestiunea acestor premieri. Noi nu vom discuta aici nici valoarea operelor premiate și nici împrejurările în cari s'a făcut premiarea. Anul acesta se pare că s'a respectat mai mult decât altă dată criteriul estetic. Un lucru însă pe care nimeni nu l-a atins cu ocazia acestor premii, credem că merită să fie arătat. S'au premiat anume de către o societate de scriitori — deci după toate probabilitățile oameni de gust, — opere și mai bune și mai slabe. Cu prilejul acesta nici nu s'a pomenit însă măcar numele unuia dintre cei mai originali și mai productivi scriitori români: *Lucian Blaga*. Dacă arta subtilă, limba viguroasă și stilul atât de sugestiv al acestui scriitor nu au fost înțelese și prețuite în dreapta lor valoare nici de către oameni cari o puteau face, ce să mai vorbim atunci de succesele celor cari exploatează slăbiciunea publicului? Poezia înaltă și plină de

gând a lui *Lucian Blaga*, merită o mai adânc înțelegere din partea elitei intelectuale a scriitorilor noștri. Sau să fie oare o ocolire voită? Noi credem că premiile pe cari scriitorii le împart confrăților lor nu trebuie să curgă pe acelaș drum al popularității unei opere, ci să înteească spre cărțile cari dacă nu au aureola trecătoare a succesului de librărie, — au în schimb aureola nepieritoare a artei adevărate. Cel puțin între scriitori, așa ar trebui să se întâmple...

*

Sărbătorirea d-lui Al. Lapedatu. — Fără a cădea în extreme ditirambice, intelectualitatea de elită a capitalei a sărbătorit pe dl Al. Lapedatu, Ministrul Cultelor și al Artelor, pentru rodnică activitate în ogorul culturii românești — deci pentru o muncă împlinită, nu pentru un început promițtor, dar firește, nes'gur. Rând pe rând reprezentanții ziaristiceii, ai Teatrului, ai Scriitorimii române și-au spus răs-picat cuvântul, ridicându-se deasupra mocirlei politice, vorbind despre un „mai mult decât ministru, un suflet frumos și bun”. S'au subliniat două chestiuni: premiile literare, cari au răsplătit just, pe cei în drept și: presa ardeleană, basarabeană și bucovineană care lănjește „îngrijrător.” În acest sens e îmbucurătoare vestea înfiirțării unui ziar românesc la Cluj, în metr pola Ardealului, care, trecând peste considerații egoiste, va fi expresia necesităților culturale și politice locale, — sub conducera dlui Alex. Lapedatu.

Mai este de relevat un fapt. Cu acest prilej s'au dăruit din partea Ministerului Cultelor și al Artelor 50000 de lei pentru monumentul lui Eminescu. Este prima donație „în stil mare” a oficialității, și n'ar fi d-testabil dacă ar fi luată ca exemplu și urmată. Eră nevoie de primul gest. Acum s'a făcut; și „mai bine mai târziu decât niciodată”.

*

Chestiunea shakespeareiană. — Societatea Femeilor Ortodoxe îmbrățișează domenii tot mai vaste. Conferințele ce se țin în cadrele acestei societăți tratează probleme foarte variate: dela chestiuni pur sociale la exegeza biblică modernă, dela aspecte pregnante ale creștinismului la figuri mari ale istoriei, ale umanității Conferința ținută de dna Marioara Șerban: *Chestiunea shakespeareiană* — în fața unui numeros public, care dovedește astfel

interesul pentru asemenea popularizări — face parte din ultima categorie.

Shakespeare e un Proteu al istoriei: ia forme multiple, după epoci. Fiecare epocă își are stilizat unul. De tapt, dela romantism, a început să ia forme diferite. Și se continuă și astăzi, deși, pentru public, nu e importantă biografia, ci opera. Dacă ar lipsi numele autorului, n'ar fi pacoste mare, dar dacă ar lipsi opera, literatura universală ar fi ciuntită de o columnă a ei.

„Chestiunea” shakespeareiană constă în identificarea autorului lui „*Hamlet*”, „*Romeo și Julieta*”, „*Visul unei nopți de vară*”, etc. Până acum se vârase în posesiunea celui mai mare dramaturg al timpurilor Bacon mai cu seamă. Acuma A. Le Franc, dela Col'ège de France încearcă să demonstre că autorul pieselor lui Shakespeare (în ciuda oricăror demonstrații, nu se vor numi piesele... cutărui avid de glorie!) ar fi un oarecare conte Darby, sau Staudkey. Cine știe ce echivocuri vor fi dat la îndemâna celor experți și o „critică shakespeareiană”. Acest lucru nu l-a făcut conferințara: sub acest raport, conferința nu a fost perfectă. Dsa s'a arătat prea frapată de noutatea, și poate, argumentația lansatorului acestei teorii, ca un copil în fața unei potemiade, fără a cunoaște ce e după pânză.

*

Evoluția artelor e foarte lentă și înaintea paralel cu educația simțurilor omenești. În musică, dela tetracordul primei lire a Grecilor a trebuit un mileniu până la sistemul dublei octave. Filologul german Gelger, plecând dela faptul, desvelit de Gladstone, că multe colorii nu sunt numite în poemle homerice, arată că albastrul nu se găsește deloc în cărțile cele mai vechi ale Perșilor, nici în *Zendavesta*, nici în *B'blie*, nici în *Homèr* și ajunse la conclusia că oamenii de atunci nu aveau facultatea de a percepe colorile albastru și violet. În natură există, după presupuneri raționale, o infinitate de lumini și de sunete pe cari încă nu le percepem, dar pe cari le vom percepe atunci când organele noastre mai evolute și mai rafinate vor fi în stare să le vadă și să le simtă. E s'gur că omul de astăzi vede și simtă cu mult mai mult decât văzuse și simț se omul antichității. După savantul numit mai sus pe timpul Vedelor, la 1500 înainte de *Christos*, albastrul și

violetul nu erau încă percepute, iar verzele începea abia să apară și numai roșul, portocaliul și galbenul erau culori perfect distincte. În muzică este o dovadă convingătoare progresivă și lentă educație a urechii în „consonanțe“: la Greci eră considerată disonanță și „terța majoră“, care apoi în Evul Mediu fu stimată ca arhi-consonanță, în vreme ce eră considerată disonanță quarta, în care urechea modernă, acum obicinuită cu toate intervalele scării diatonice, nu mai găsește nicio disonanță. Riemann a fost primul care ne-a făcut cunoscut, cu privire la percepția tonalității, cumcă Arabii și Perșii, prin rafinamentul urechii lor, știau să aprecieze a treia parte a tonului. Acuma ne putem închipui că educația evolutivă a organului auditiv ne va putea face accesibili la senzații armonice noi. (După revista italiană *Marzocco*).

Revistele Craiovei. — Suflul de puternică primenire literară, care a învaluit deodată o seamă din revistele noastre, dând viață unora, crezute pentru veci adormite, sau suprimând pecetea artei adevărate altora al căror răsuflet ieșea ca dintr-un piept de tuberculos — se resimte viu și în vechile creații ale Craiovei: „Ramuri“ și „Năzuința.“ Răsfoind numărul apărut din Ramuri, cu îmbrăcămintea-i de carton, te simți pătruns în plin de crezul ce-i stă la bază. Mătușă de aceleași credințe — evoluție cu rădăcinile înfipte în trecut — prin bogata viață ce respiră, știe să le imprime strălucirea izbitoare a lucrurilor nouă.

Vezi reînviind mișcarea din jurul Sămănătorului, în cadrele dezvoltării actuale, concretizându-se teoretic în articolul realist cugetat al Dlui D. Tomescu, în care se formulează adevărata teorie a tradiționalismului: „acțiune în care puterile trecutului se împreună creator cu aspirațiile prezentului“. Astfel tradiționalismul înseamnă, nu împietrire în aceleași formule, nu simplă unitate a creațiilor trecute, ci dimpotrivă „înseamnă sănătate și vigoare, înseamnă mișcare și acțiune, înseamnă voință și elan“. O teorie confirmată puternic prin operele dlui L. Rebreanu, Nichifor Crainic, Cezar Petrescu, Ion Pillat etc., prin însuși iatrea literară a Ramurilor din care relevăm fragmentul de roman al dlui Cezar Petrescu. Așteptăm cu nerăbdare numărul jubilar în care să i-se concentreze

tot drumul parcurs, cu întrezăririi pentru viitor.

Cu același suflu de primenială, dacă nu în tehnică dar în fond, se prezintă și „Năzuința“ îmbogățită prin adaosul grupului dela „Suf et românesc“. În întinderea-i largă tratează — pline de interes — subiecte variate, literatură-artă-știință, în diferitele nuanțe ce prezintă: proză, poezie, critică, arheologie, geografie pitorească etc. etc. E o mică concurență a „Viații Românești“ dela Iași. Dorim ca elanul ce mână înainte grupul de scriitori adunat în juru-i să se mențină în vigoare ascendentă.

Monumentul durerii. — În lupta pentru viață, societatea modernă, aleargă sălbatică înainte, uitându-și trecutul cu fiecare pas făcut către viitor. Cu toate că urmele mai dăinuiesc încă adânc în toate manifestările de viață, războiul peste care abia 8 ani și-au risipit zilele, par'că s'ar fi întâmplat cu cine știe câtă vreme în urmă. Uitarea aceasta s'a lăsat mai ales ca un zăbrânic negru, peste soarta tristă a Invalidilor, Orfanilor și Văduvelor de război — pentru uitare mai repede îngrađiți în scurta formulă de I. O. V. — cari sunt tot mai greu apăsați de mizeria vieții. Cei fericiți și tari aleargă înainte, lăsând pe cei slabi pradă tuturor durerilor și nevoilor. D. C. Argintaru ofițer invalid și publicist iscusit, dă glas acestei dureri în cartea „Monumentul durerii“, care desvălește lucrurile în toată dureroasa lor goliciune. Se arată aici cât merită și cât de puțin s'a făcut pentru acești nenorociți I. O. V. Dar cartea nu rămâne numai în domeniul pur al constatării. Dl Argintaru cunoscător bun al durerii celor îngrađiți în formula I. O. V. cere îndreptările necesare și arată căile prin cari s'ar putea face. Asistența medicală gratuită, împroprietărirea integrală și egalizarea soldelor invalidilor, orfanilor și văduvelor, cu cele ale armatei, ar fi mijloacele cele mai bune pentru îndreptarea sorții celor din I. O. V.

„Monumentul durerii“ credem că va răscoli un ehou îndreptățit. E strigătul unei lumi neîndreptățite și uitate. Cei ce au urechi, să auză.

Symbolismul în poezia română. În ultimul număr apărut din „Viața Românească“, d. N. Davidescu publică un studiu despre „Estetica poeziei simboliste“. Cu o argumen-

tație solidă, sprijinită de citate din literatura estetică franceză și germană, d. Davidescu susține o teză: că simbolismul este o continuare în adâncime a romantismului, cu care are în comun principiul de „emancipare al eului“, elementul nou, opus manierei clasice, cu care se legitima romantismul. Al-totindu-se pe filosofia idealistă germană și întrebuițând libertățile romantice și în alte direcții: în inspirație prin încercarea de a substitui diversității colective, căutarea stilizată de sine, a autorului, în versificație creând versul liber, etc. simbolismul s'a individualizat totuș ca o nouă școală în literatură, mai ales în Franța.

La noi — popor emianente imitativ, conform teoriei d-lui Lovinescu — simbolismul a găsit răsunset de timpuriu. Dar răsunsetul nu l'a provocat poezia lui Macedonski, cum se susține de obicei, ci versul atât de nou și de riguros al lui Eminescu, cel scaldat în apele filosofiei germane. „Scriitorul care trebuie privit la noi drept, dacă nu întemeietorul, cel puțin semănătorul de posibilități viitoare, este, în această privință, Eminescu. El rămâne, în srișul românesc, produsul cel mai autentic și mai viu al idealismului filosofic german. Sensibilitatea lui, apoi lupta lui cu limba, ideologia lui, actul lui față de ființa sa literară, intuiția lui mistică, sunt caractere care, pe cât îl deosebesc de înaintașii, de contemporanii și, mai ales de imitatorii lui, pe atât îl apropie de poezia simbolistă.“

Mărturisim că această încadrare a lui Eminescu în „curentul“ simbolist — el singur dintre poeții noștri rămăsese doar neîncradat într-o școală literară — nu ne-a revoltat ca pe ortodocșii disprețuiți ai tuturor „curenților“ nouă. Dar la noi și, se pare, și în apus, nu există numai o singură definiție a simbolismului. Neînțelegerile în cazul lui Eminescu se explică astfel în parte.

BIBLIOGRAFIE

CARTI

Al Negură: Sărmanul pescar, v. rsuri, Tip. Corvin, Arad.

Doina Delacriș: Crâmpetele din suflet, versuri, Tip. „Doina“ Beiuș, Lei 25

REVISTE

Neamul Românesc literar anul I. No. 14
15 București.

Răsăritul anul VIII. No. 6 București.

Foala Tinerimii anul X. No. 5 București
Societatea de mâine anul III No. 10, 11 Cluj

Arhivele Olteniei anul V. No. 23 Craiova

Năzuțuța românească anul V. No. 2 "

Pásztor tüz Anul XII. No. 5 Cluj

Glasul Moșilor apare în Huedin, director Sabin G. Truția, redactor N. Cristofir, apare lunar. anul I. No. 1.

Tara de jos anul III. No. 2-3 București.

Fără vorbă, Moara Mare
Cu conservele-i M. M.
Fabricate cu gusturi, — rare
Îți lungeste zilele.

Dacă vrei deci Onorați!
Sănătate: lucru mare,
Comandați și consumați
Conserve din Moara Mare.

Adresa destinatarului

O C U L T I S M

Reușești în viață numai prin voință. Ca să-ți poți forma voința trebuie să te cunoști.

Venim în ajutorul Dumniavoastră, descriindu-vă perfect temperamentul și facultățile naturale ps hice.

Trimiteți la redacție: o fotografie și suma de Lei 60, arătând care vă este culoarea ochilor (negru, căprui, verde, albastru), statura (înalt, subțire, scurt, gras), etatea, sexul, ocupația și scrisoarea D-ștră scrisă necaligrafic (naturală).

Puteți formula și câteva întrebări asupra talentelor înăscute, cari vă interesează.

FOTOGRAFIA SE ÎNAPOIAZĂ

CETIȚI

DOUĂ IUBIRI

POEZIE LIRICE
DE
RADU MĂRGEAN

DE VÂNZARE

la Administrația revistei „Cosinzeana”

PREȚUL 10 L E I

IMPRIMATE DE ORICE NATURĂ
FURNIZEAZĂ
PROMPT
ȘI IEFTIN

T IPOGRAFIA

DR. S. BORNEMISA

CLUJ
PIAȚA CUZA
VODĂ No. 16

COMENZI

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!!